

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۱۸): بودجه قوه قضائیه

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل:

۲۱۲۴۸

دوره دوازدهم - سال دوم

ثبت: ۳۸۱

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۱۸): بودجه قوه قضائیه

نوع گزارش: طرح/لایحه ■، نظارتی □، راهبردی □، پیش نویس قانونی □

نام دفتر: مطالعات حقوقی (گروه حقوق اقتصادی و مالیه عمومی)

تهیه و تدوین کنندگان: امین‌اله پاک‌نژاد، محمد برزگر خسروی و مهدی بهرامی حسن‌آبادی

ناظران علمی: احمد حکیم جوادی، جلیل محبی

اظهار نظر کننده: مرتضی کیانی، محمود رضایی و محمد شکوری

صفحه‌آرا: منیره حاجی‌محمدی

واژه‌های کلیدی:

۱. حقوق بودجه‌ریزی

۲. حقوق مالی

۳. امنیت قضایی

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۲۴

به نام خدا

فهرست مطالب

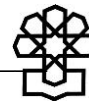
چکیده.....	۱
خلاصه مدیریتی.....	۱
۱. مقدمه.....	۲
۲. بودجه قوه قضائیه.....	۴
۳. انطباق بودجه قوه قضائیه با قانون برنامه هفتم پیشرفت.....	۴
۴. بودجه دستگاههای ذیل قوه قضائیه.....	۶
۵. بررسی برنامههای اصلی دستگاه قضایی.....	۹
۶. گسترش فرهنگ حقوقی قضایی و بودجه دستگاه قضایی.....	۱۵
۷. بررسی ردیف توسعه خدمات قضایی.....	۱۶
۸. جمع بندی و نتیجه گیری.....	۱۶
منابع و مأخذ.....	۱۷

فهرست جداول

جدول ۱. خلاصه بودجه دستگاههای قوه قضائیه در جدول ۷ ب.....	۴
جدول ۲. اعتبارات دستگاههای اصلی براساس برنامه اجرایی موضوع جدول ۷ لایحه.....	۱۰
جدول ۳. اعتبارات دستگاههای تابعه برحسب برنامه اجرایی لایحه.....	۱۱
جدول ۴. سنجهای عملکردی قوه قضائیه در قانون برنامه.....	۱۳

فهرست شکلها

شکل ۱. نمودار مقایسه بودجه دستگاههای زیرمجموعه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵.....	۶
شکل ۲. نمودار درصد رشد اعتبارات عمومی دستگاههای زیرمجموعه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵.....	۷
شکل ۳. درصد رشد اعتبارات هزینه ای دستگاههای زیرمجموعه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵.....	۸
شکل ۴. درصد رشد اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای دستگاههای قوه قضائیه در بودجه سال ۱۴۰۵.....	۹

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۱۸): بودجه قوه قضائیه

چکیده

بررسی بودجه قوه قضائیه از جهت میزان انطباق آن با سیاست‌های کلی، به‌ویژه سیاست‌های کلی برنامه هفتم، و با [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) و همچنین رعایت سایر قوانین و اصول و قواعد حقوقی در جداول مربوط، برای نیل به اهداف این دستگاه اهمیت دارد. با بررسی لایحه بودجه ۱۴۰۵ کل کشور، مواردی از قبیل «تطابق یا عدم تطابق کامل بودجه مصوب قوه قضائیه با قانون برنامه هفتم پیشرفت»، «میزان رشد بودجه دستگاه‌های ذیل قوه قضائیه»، «برنامه‌ها و سنجه‌های ارزیابی» و «عدم تعیین بودجه مشخص مربوط به گسترش فرهنگ حقوقی و قضایی» مطرح می‌شود. آنچه در این گزارش اهمیت قابل توجهی دارد، میزان افزایش بودجه قوه قضائیه است که باید منطبق با سیاست‌های کلی برنامه هفتم و قانون برنامه هفتم پیشرفت باشد؛ در این خصوص، نظر به تفاسیر متفاوت از حکم بند «ح» ماده (۱۱۳) قانون برنامه هفتم، با بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، نظرات متفاوتی قابل ارائه است. در خصوص «برنامه‌ها و سنجه‌های ارزیابی»، لازم است در اجرای ماده ۱۸۲ قانون آیین نامه داخلی مجلس و نیز برای ایجاد بستر لازم جهت نظارت بر اجرای قانون برنامه، احکام جزئی مرتبط از قانون برنامه هفتم در خصوص قوه قضائیه و نهادهای تابع آن، از حیث اجرا یا عدم اجرا به جهت تامین مالی در لایحه بودجه تعیین تکلیف شوند.

خلاصه مدیریتی

مسئله اصلی

بر اساس اصلاحیه اخیر سال (۱۴۰۴) ماده ۱۸۲ قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، لایحه بودجه ۱۴۰۵ کل کشور، برخلاف سال قبل به صورت یک‌مرحله‌ای و صرفاً مشتمل بر ارقام و جداول، به مجلس شورای اسلامی ارائه شده است. از آنجاکه این لایحه در سال دوم پس از ابلاغ قانون برنامه هفتم ارائه می‌شود، بررسی آن به منظور تحقق اهداف قانون برنامه دارای اهمیت است. یکی از موضوعاتی که باید از حیث رعایت قانون برنامه هفتم بدان توجه شود، بودجه قوه قضائیه است. در این گزارش سعی می‌شود ابعاد مختلف بودجه قوه قضائیه مورد بررسی قرار گیرد.

نقاط قوت و ضعف طرح

براساس بررسی‌ها و تحلیل جداول لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور، نکات ذیل درخصوص بودجه قوه قضائیه قابل طرح است:

- بودجه قوه قضائیه نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴، حدود ۱۶ درصد رشد داشته است. در صورتی که حکم بند «ح» ماده (۱۱۳) قانون برنامه هفتم به معنای لزوم حفظ سهم بودجه قوه در سال ۱۴۰۳ از بودجه عمومی در بودجه سال‌های برنامه باشد، این میزان از رشد خلاف صریح جزء «۶» بند «۲۶» سیاست‌های کلی برنامه هفتم پیشرفت و قانون برنامه هفتم است؛ و در صورتی که منظور از حکم یادشده، لزوم افزایش بودجه قوه به میزان افزایش بودجه عمومی در سال‌های ۱۴۰۳ به بعد باشد، این میزان از رشد مطابق با حکم جزء «۶» بند «۲۶» سیاست‌های کلی برنامه هفتم پیشرفت و قانون برنامه هفتم است. در عین حال، از آنجا که میزان افزایش بودجه قوه قضائیه در بودجه سال ۱۴۰۴، مغایر قانون برنامه هفتم پیشرفت و کمتر از رشد قانونی بوده است، باید این کمبود در سال ۱۴۰۵ جبران شود تا متن و روح قانون برنامه هفتم رعایت شود.
- کمترین رشد بودجه مربوط به پژوهشکده قوه قضائیه با رشد منفی ۳۶ درصد است.
- با وجود بیان عناوین برنامه‌های قوه قضائیه (جدول ۷) و بیان جزئیات برنامه‌های اجرایی دستگاه‌های ذیل قوه قضائیه در جدول تکمیلی، بایسته است این برنامه‌ها بر اساس احکام جزئی مرتبط با وظایف قوه در قانون برنامه هفتم، بازنویسی شود.
- در جدول ۱۲، اعتبارات موضوع بند «ب» ماده (۷۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت و بند «ث» تبصره «۸» بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴، با موضوع گسترش فرهنگ حقوقی - قضایی مغفول مانده است.

پیشنهادهای مرکز پژوهش‌ها

- با توجه به ابهام در حکم بند «ح» ماده (۱۱۳) قانون برنامه هفتم در خصوص میزان رشد بودجه قوه قضائیه، پیشنهاد می‌شود با رعایت تشریفات قانونی و در قالب طرح یا لایحه استفساریه، ابهام یادشده رفع شود.
- در جدول ۱۲، اعتباراتی درخصوص گسترش فرهنگ حقوقی - قضایی درج شود.
- برنامه‌های مربوط به قوه قضائیه ذیل جدول ۷، به صورت دقیق و در قالب برش سالانه از وظایف قوه در قانون برنامه هفتم پیشرفت تهیه شود.

۱. مقدمه

در نظام حقوقی ایران، قوه قضائیه دارای اهمیت و جایگاه برجسته‌ای است. این نهاد به‌علت نقشی که در پیشگیری از جرائم و حل و فصل اختلافات و مجازات مجرمان برعهده دارد، اگر در کارکردهای خود موفق باشد، همه جامعه را به سمت اصلاح سوق می‌دهد و اگر در انجام دادن کارکردهای خود ناموفق باشد، همه جامعه با مشکلاتی مواجه می‌شوند. نقش قوه قضائیه در جلوگیری از فساد، به‌قدری اهمیت دارد که در حقیقت صلاح جامعه بدون آن محقق نمی‌شود.

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز قوه قضائیه دارای شأن برجسته و والایی است. مطابق اصل (۱۵۶) قانون اساسی «قوه قضائیه قوه‌ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول تحقق بخشیدن به عدالت ... است». در این اصل وظایف ذیل برای قوه قضائیه برشمرده شده است:

۱. رسیدگی و صدور حکم در مورد تظلمات، تعدیات، شکایات، حل و فصل دعاوی و رفع خصومات و اخذ تصمیم و اقدام لازم در آن قسمت از امور حسبه که قانون معین می‌کند.

۲. احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع.

۳. نظارت بر حسن اجرای قوانین.

۴. کشف جرم و تعقیب مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزایی اسلام.

۵. اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین.

برای انجام دادن وظایف مذکور در قوه قضائیه، شوراهای حل اختلاف، دادرها، دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر، دیوان عالی کشور، دیوان عدالت اداری و سازمان بازرسی کل کشور تشکیل شده است. علاوه بر این، سازمان‌های دیگری نیز در زیرمجموعه قوه قضائیه قرار دارد که سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی، سازمان پزشکی قانونی، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری از آن جمله‌اند. دادگاه و دادستانی ویژه روحانیت (از حیث بودجه‌ای) و سازمان قضایی نیروهای مسلح نیز زیرمجموعه قوه قضائیه محسوب می‌شوند.

انجام دادن وظایف مذکور توسط نهادهای مذکور نیازمند دو ابزار مهم است: نخست نیروی انسانی متخصص و دوم مکان و تجهیزات مناسب. لازمه اصلی تأمین این دو ابزار، تأمین مالی و بودجه به صورت صحیح و منطقی است. متأسفانه یکی از چالش‌های قوه قضائیه مسئله تأمین بودجه آن نهاد برای انجام دادن وظایف خود است. همین امر سبب شد در برنامه‌های توسعه کشور به بودجه قوه قضائیه توجه شود. بر اساس ماده ۱۱۹ قانون برنامه ششم، دولت مکلف بود در طول سنوات اجرای قانون برنامه حداقل دوونهم درصد (۲/۹٪) از منابع بودجه عمومی دولت را برای اجرای تکالیف و برنامه‌های قوه قضائیه و سازمان‌های وابسته در بودجه‌های سنواتی پیش‌بینی و تأمین کند. باوجود این، تحقق نیافتن این امر سبب شد در سیاست‌های کلی برنامه هفتم موضوع تقویت و تثبیت منابع مالی قوه قضائیه مورد تأکید قرار گیرد. جزء «۶» بند «۲۶» سیاست‌های کلی برنامه هفتم به «تقویت و تثبیت سهم قوه قضائیه از منابع بودجه عمومی دولت و تأمین نیازهای مالی و استخدامی قوه قضائیه» اشاره دارد. بر همین اساس، در بند «ح» ماده (۱۱۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت بیان شد: «دولت مکلف است در سال اول اجرای برنامه نسبت به افزایش سهم قوه قضائیه از محل درآمدهای عمومی کشور به نسبت سال پایه ۱۴۰۲ به میزان سی درصد (۳۰٪) علاوه بر افزایش سنواتی اقدام نماید و این افزایش در سال‌های بعدی برنامه به عنوان عدد پایه بودجه قوه قضائیه در افزایش‌های سال‌های بعدی مدنظر قرار خواهد گرفت».

براساس جزء «۱» بند «ج» تبصره «۱۳» قانون بودجه ۱۴۰۳ کل کشور، اعتبارات قوه قضائیه و سازمان‌های تابعه و وابسته معادل نهصد و هشتاد هزار میلیارد ریال (۹۸۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال به تصویب رسید که به‌طور کلی باوجود ملاحظات، منطبق با سیاست‌ها و برنامه هفتم به نظر می‌رسد [۱]. بر اساس قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل

کشور، بودجه قوه قضائیه، (۱.۲۶۷.۹۷۳.۰۱۹.۰۰۰.۰۰۰) پیش‌بینی شده است. در حال حاضر، با ارسال لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور توسط دولت، ضروری است بودجه قوه قضائیه از حیث ملاحظات حقوقی و اسناد بالادستی مورد بررسی قرار گیرد.

۲. بودجه قوه قضائیه

در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور، بودجه قوه قضائیه در «جدول ۷ ب» به شرح ذیل درج شده است:

جدول ۱. خلاصه بودجه دستگاه‌های قوه قضائیه در جدول ۷ ب

عنوان دستگاه	اعتبارات هزینه‌ای	اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	سرجمع اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای
دادگستری جمهوری اسلامی ایران	۱.۱۹۰.۰۴۸.۶۰۵	۲۰۹.۲۶۰.۰۰۰	۱.۳۹۹.۳۰۸.۶۰۵
دیوان عدالت اداری	۱۱.۳۰۰.۰۰۰	۷۰۰.۰۰۰	۱۲.۰۰۰.۰۰۰
سازمان بازرسی کل کشور	۵۰.۲۰۰.۰۰۰	۷.۷۹۶.۵۰۰	۵۷.۹۹۶.۵۰۰
جمع	۱.۲۵۱.۵۴۸.۶۰۵	۲۱۷.۷۵۶.۵۰۰	۱.۴۶۹.۳۰۵.۱۰۵

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور

مجموع اعتبارات شماره ردیف‌های مربوط به قوه قضائیه در جدول شماره ۷ نیز، معادل ۱۴۷.۱۹۴.۳۴۸.۳۰۰ ریال بیان شده است. اضافه شدن بودجه شرکتی در این ردیف ۱۰۸۱۰۰ به میزان ۲.۶۳۸.۳۷۸ یکصد ریال، وجه تمایز فوق در «جدول ۷» با عدد موجود در «جدول ۷ ب» می‌باشد.

با توجه به توضیح فوق، اعتبارات قوه قضائیه (سرجمع دادگستری، دیوان عدالت اداری و سازمان بازرسی) حدود ۱۶ درصد رشد داشته است.

در «جدول ۹ – برآورد اعتبارات ردیف‌های متفرقه» ردیف ۱۲۶-۵۵۰۰۰۰ با عنوان «دادگستری جمهوری اسلامی ایران – طرح شهید نوروزی» اعتباری معادل ۲۰۰.۰۰۰.۰۰۰ ریال بیان شده است. با اضافه شدن این عدد به اعتبارات فوق، بودجه قوه قضائیه به ۱۴۷.۳۹۴.۳۴۸.۳۰۰ ریال خواهد رسید. این افزایش میزان بودجه قوه قضائیه تغییر چندانی در میزان رشد بودجه قوه قضائیه ندارد.

۳. انطباق بودجه قوه قضائیه با قانون برنامه هفتم پیشرفت

بر اساس صدر اصل ۵۲ قانون اساسی، لایحه بودجه باید بر اساس ترتیبات مقرر در قانون توسط دولت تهیه شود. طبق ماده ۱ قانون الزامات و احکام مورد نیاز قوانین و بودجه‌های سنواتی مصوب ۱۴۰۴، دولت باید الزامات بودجه ای قوانین از جمله قانون برنامه را در لایحه بودجه ۱۴۰۵، درج کند؛ در غیر این صورت، نقض صدر اصل ۵۲ (مبنی بر تهیه لایحه بودجه بر اساس ترتیبات قانونی) رخ داده است.

براساس بند «ح» ماده (۱۱۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت، «دولت مکلف است در سال اول اجرای برنامه نسبت به افزایش سهم قوه قضائیه از محل درآمدهای عمومی کشور به نسبت سال پایه ۱۴۰۲ به میزان سی درصد (۳۰٪) علاوه بر افزایش سنواتی اقدام نماید و این افزایش در سال‌های بعدی برنامه به‌عنوان عدد پایه بودجه قوه قضائیه در افزایش‌های سال‌های بعدی مدنظر قرار خواهد گرفت». در حقیقت مطابق بند فوق، باید در بودجه سال ۱۴۰۳، ضمن اعمال میزان رشد بودجه سنواتی، به میزان سی درصد (۳۰٪) به اعتبارات قوه قضائیه اضافه می‌شد.

مقصود از میزان رشد بودجه سنواتی در حکم مذکور، مبهم است؛ چنانچه میزان رشد، جمع هزینه‌ها و مصارف عمومی باشد با میزان افزایش اعتبارات پیش‌بینی شده برای دستگاه‌های اجرایی، رقمی متفاوت خواهد بود.

در خصوص حکم بند «ح» ماده (۱۱۳) قانون برنامه هفتم ناظر بر میزان رشد بودجه قوه قضائیه، ابهام وجود دارد که دو تفسیر ذیل قابل تحلیل است:

تفسیر اول: حفظ سهم بودجه قوه قضائیه در بودجه عمومی سال ۱۴۰۳ در سال‌های آتی در طول برنامه هفتم

به نظر می‌رسد، با توجه به سوابق تقنینی بیان شده در مقدمه، هدف اصلی قانونگذار در بیان حکم فوق، افزایش سهم بودجه قوه قضائیه از محل درآمدهای عمومی کشور است که این امر با افزایش بودجه قوه قضائیه در قانون بودجه ۱۴۰۳ محقق شود و این افزایش سهم بودجه قوه قضائیه در سال‌های بعد باید مستمر ادامه دار باشد و دچار نقصان نشود.

مطابق این برداشت، در قانون بودجه سال ۱۴۰۳، بودجه قوه قضائیه معادل نهصد و هشتاد هزار میلیارد (۹۸۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال تعیین شد. با عنایت به میزان منابع بودجه عمومی دولت (۲۸.۳۷۱.۴۰۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰ ریال)، سهم بودجه قوه قضائیه حدود ۳.۴۵ درصد می‌شد.

در قانون بودجه سال ۱۴۰۴، میزان بودجه قوه قضائیه حدود هزار و دویست و شصت و هفت میلیارد ریال (۱.۲۶۷.۲۳۵.۷۰۱.۰۰۰.۰۰۰) پیش‌بینی شده است. با عنایت به میزان منابع بودجه عمومی دولت (۵۳.۸۴۴.۵۵۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰ ریال) سهم بودجه قوه قضائیه حدود ۲.۳۵۳ درصد می‌شود. همانطور که در گزارش «بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور» (۱۱): بودجه قوه قضائیه» به شماره مسلسل ۲۰۴۲۶ [۲] توضیح داده شده بود، میزان افزایش بودجه قوه قضائیه در بودجه سال ۱۴۰۴ مغایر قانون برنامه هفتم پیشرفت می‌باشد. اگر قانون برنامه هفتم پیشرفت مبنای افزایش بودجه قوه قضائیه قرار می‌گرفت، باید بودجه قوه قضائیه حدود هزار و پانصد و شصت میلیارد ریال (۱۵۶ همت) تعیین می‌شد. لذا با عنایت به عدم رعایت قانون برنامه هفتم پیشرفت در قانون بودجه سال ۱۴۰۴، اعتبار بیان‌شده برای قوه قضائیه نمی‌تواند، مبنای افزایش اعتبارات قوه قضائیه در بودجه سال ۱۴۰۵ باشد و ضروری است این کمبود اعتبارات جبران شود.

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، بودجه قوه قضائیه حدود ۱۴۷.۱۳۰.۵۱۰.۵۰۰ ریال (معادل ۱.۴۷۱.۳۰۵.۱۰۵.۰۰۰.۰۰۰ ریال جاری) پیش‌بینی شده که نسبت به سال گذشته حدود ۱۶ درصد رشد پیدا کرده است. با عنایت به میزان منابع بودجه عمومی دولت (۵.۹۵۴.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰ ریال (معادل ۵۹.۵۴۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰ ریال جاری))، سهم بودجه قوه قضائیه حدود ۲.۴۷۱ درصد می‌شود. علارغم افزایش سهم بودجه قوه قضائیه در لایحه

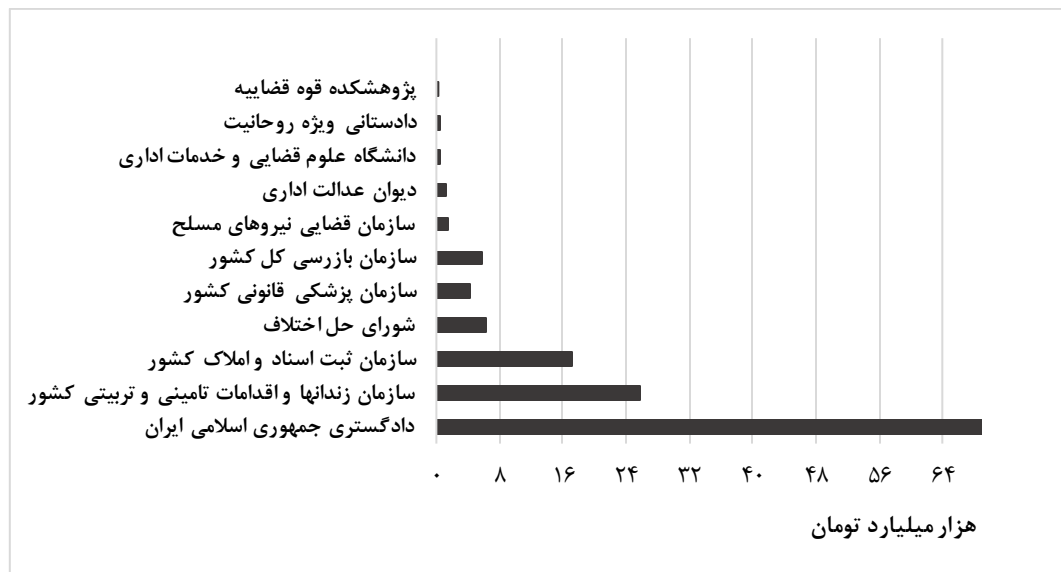
بودجه ۱۴۰۵ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴، اما با عنایت به تبیینی که از برنامه هفتم پیشرفت شد، به نظر می‌رسد، میزان بودجه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ مغایر برنامه است. چراکه قانونگذار در بند ح ماده (۱۱۳) قانون برنامه هفتم، میزان سهم بودجه قوه قضائیه از بودجه عمومی که در سال اول برنامه افزایش یافته است را مبنای پیش‌بینی بودجه قوه قضائیه در سال‌های بعد قرار داده است. این میزان در سال اول برنامه، ۳۴۵ درصد بوده که در حال حاضر به ۲۴۷ درصد رسیده است؛ بنابراین با توجه به توضیحات گفته‌شده، میزان بودجه پیش‌بینی شده برای قوه قضائیه در این تفسیر، مغایر برنامه هفتم پیشرفت است.

تفسیر دوم: لزوم افزایش بودجه قوه به میزان افزایش بودجه عمومی در سال‌های ۱۴۰۳ به بعد

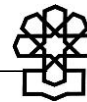
منظور از حکم بند «ح» ماده (۱۱۳) قانون برنامه هفتم، لزوم افزایش بودجه قوه قضائیه به میزان افزایش بودجه عمومی در سال‌های ۱۴۰۳ به بعد است. رشد بودجه عمومی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، ۱۴ درصد است [۲] و رشد بودجه قوه، ۱۶ درصد؛ لذا رشد بودجه قوه در لایحه ۱۴۰۵، مطابق با حکم جزء «۶» بند «۲۶» سیاست‌های کلی برنامه هفتم پیشرفت و قانون برنامه هفتم ارزیابی می‌شود.

۴. بودجه دستگاه‌های ذیل قوه قضائیه

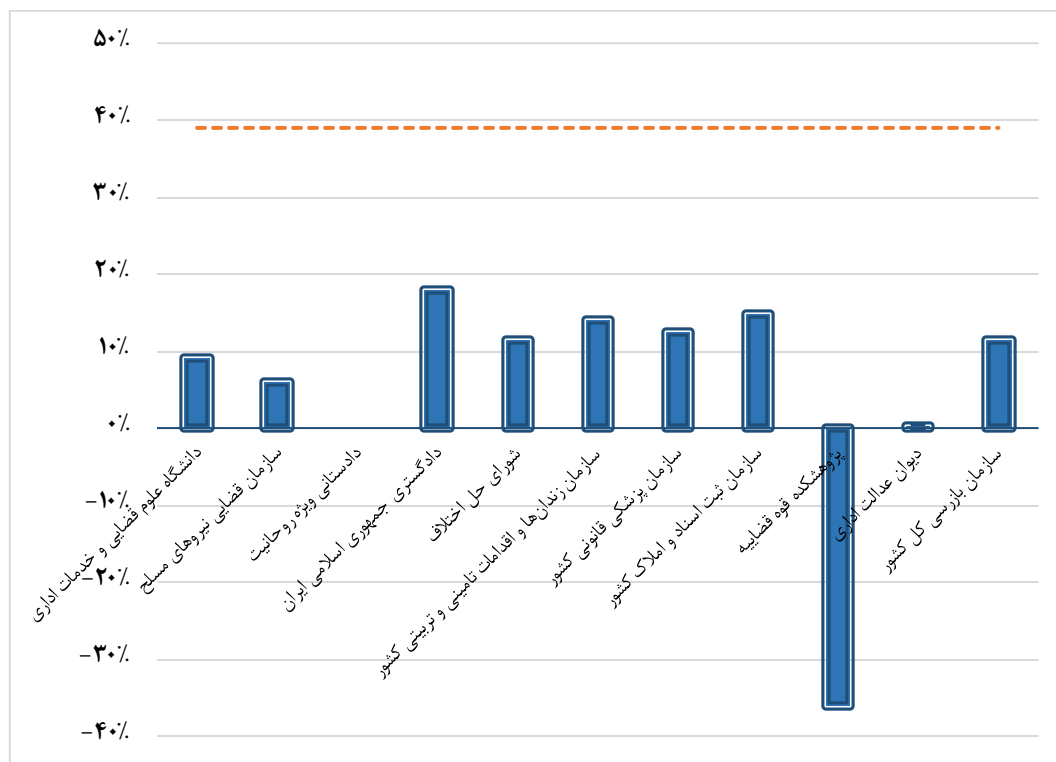
بخش عمده‌ای از دستگاه‌های زیرمجموعه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ ذیل دستگاه اصلی «دادگستری جمهوری اسلامی ایران» آمده است. به جز این ردیف اصلی، دو دستگاه «دیوان عدالت اداری» و «سازمان بازرسی کل کشور» نیز در شمار دستگاه‌های اصلی زیرمجموعه این قوه قرار دارند.

شکل ۱. نمودار مقایسه بودجه دستگاه‌های زیرمجموعه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵

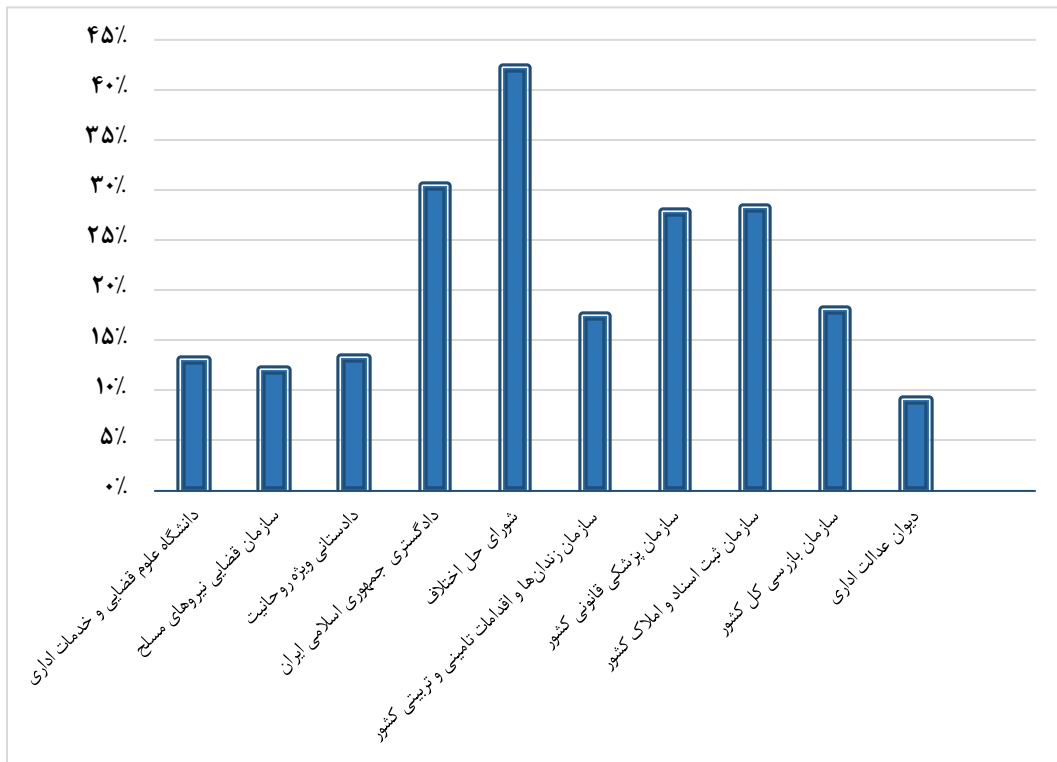

در ادامه رشد دستگاه‌های ذیل قوه قضائیه اشاره می‌شود:

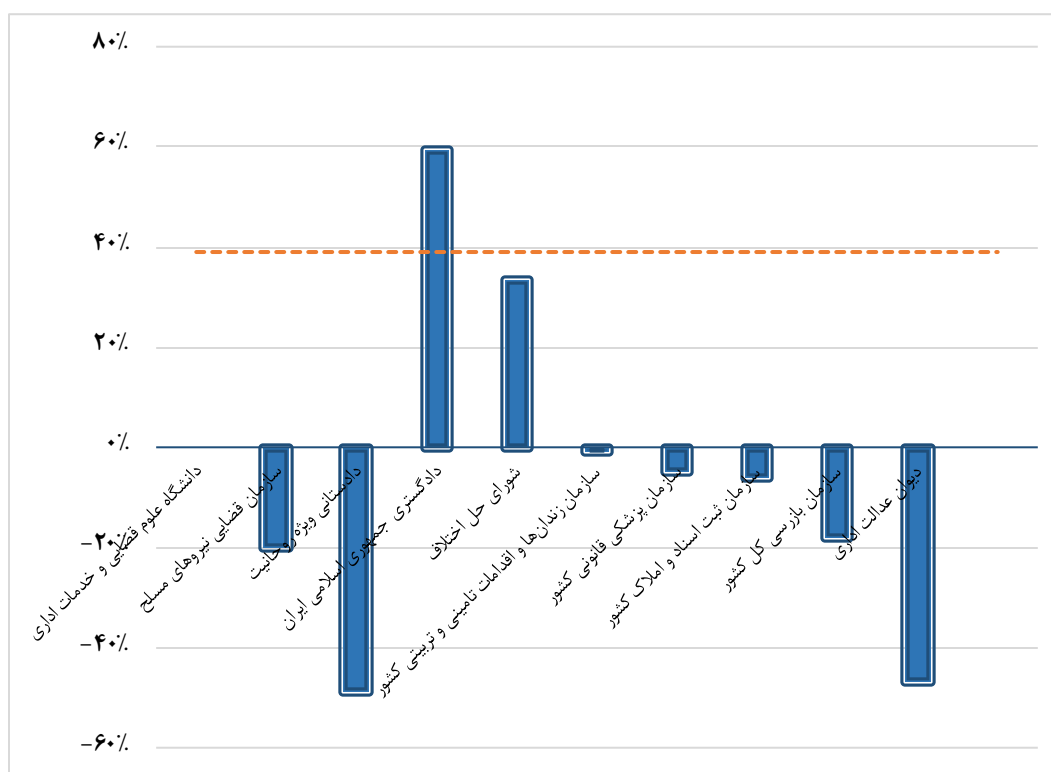
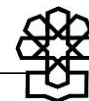
شکل ۲. نمودار درصد رشد اعتبارات عمومی دستگاه‌های زیرمجموعه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵

بر اساس نمودار فوق، بودجه دادگستری جمهوری اسلامی ایران (قوه بجز دستگاههایی که مستقلاً آمده است) در میان دستگاه‌های زیرمجموعه قوه قضائیه با ۱۸ درصد، بیشترین رشد را داشته است. رشد بودجه دیوان عدالت اداری و دادستانی ویژه روحانیت، در حدود صفر می‌باشد. از طرفی رشد بودجه پژوهشکده قوه قضائیه منفی بوده است. در ادامه به رشد اعتبارات هزینه‌ای نهادهای ذیل قوه قضائیه پرداخته می‌شود:

شکل ۳. درصد رشد اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های زیرمجموعه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵

بیشترین رشد اعتبارات هزینه‌ای مربوط به شورای حل اختلاف می‌باشد. در ادامه به رشد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نهادهای ذیل قوه قضائیه پرداخته می‌شود:

شکل ۴. درصد رشد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های قوه قضائیه در بودجه سال ۱۴۰۵

همانطور که مشاهده می‌شود، اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای همه نهادهای ذیل قوه قضائیه به جز دادگستری (به معنای خاص) و شورای حل اختلاف منفی بوده است.

۵. بررسی برنامه‌های اصلی دستگاه قضایی

مطابق بند «پ» ماده (۱۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت «دستگاه‌های اجرایی که از منابع بودجه کل کشور استفاده می‌کنند و تکالیف برنامه‌ای دارند، مکلف‌اند برنامه عملیاتی خود را هر ساله براساس تکالیف برنامه شامل اهداف سال مورد نظر، شاخص‌های عملکرد، مخاطرات رسیدن به اهداف، منابع لازم، نحوه تأمین مالی، طرح‌های توسعه‌ای مرتبط و گزارش عملکرد سال گذشته در چارچوبی که توسط سازمان اعلام می‌شود، حداکثر تا پایان مرداد هر سال برای استفاده در تهیه لایحه بودجه سال بعد به سازمان ارائه نمایند». از طرف دیگر، براساس ماده (۱۸۲) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، دولت مکلف است لایحه بودجه را به صورت برنامه‌محور و حاوی برنامه‌های اجرایی و اهداف کمی تدوین کند. همچنین در ارائه لایحه بودجه شاخص‌های عملکرد و اهداف کمی مرتبط با برنامه دستگاه‌هایی از جمله قوه قضائیه را ارائه کند. لازم است در اجرای ماده ۱۸۲ قانون آیین‌نامه داخلی مجلس و نیز برای ایجاد بستر لازم جهت نظارت بر اجرای قانون برنامه، احکام جزئی مرتبط از قانون برنامه هفتم در خصوص قوه قضائیه و نهادهای

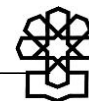
تابع آن، از حیث اجرا یا عدم اجرا به جهت تامین مالی در لایحه بودجه تعیین تکلیف شوند؛ لذا باید برنامه‌های اصلی دستگاه قضایی، بر اساس احکام جزئی مرتبط با وظایف قوه در قانون برنامه هفتم، بازنویسی شوند. هرچند احکام قانونی فوق در خصوص درج احکام جزئی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ لحاظ نشده است ولی اعتبارات قوه قضائیه بر اساس برنامه‌های اجرایی در جدول ۷ لایحه بیان شده است. این برنامه‌ها به شرح ذیل است:

جدول ۲. اعتبارات دستگاه‌های اصلی براساس برنامه اجرایی موضوع جدول ۷ لایحه

شماره طبقه - بندی	عنوان برنامه اجرایی	جمع برآورد ۱۴۰۵
۱۰۸۱۰۰	دادگستری جمهوری اسلامی ایران	۱.۴۰۱.۹۴۶.۹۸۳
۱۰۶	خدمات حمایتی	۵۰.۴۲۱.۶۷۸
۱۱۴	تربیت نیروی انسانی متخصص	۵۰.۵۸.۲۴۳
۱۱۵	پژوهش‌های علمی و تقاضامحور	۲۳۶.۷۵۷
۱۱۶	حمایت از توسعه فناوری و فن‌آفرینی	۲۱۷.۷۲۵
۱۱۹	قانونگذاری و تنقیح قوانین	۹۵.۶۹۴
۱۲۰	توسعه خدمات قضایی	۱.۱۵۷.۱۸۷.۰۲۴
۱۲۵	ثبت اسناد رسمی و حدنگاری املاک و اراضی	۱۶۸.۹۳۹.۸۱۲
۱۳۰	ارائه خدمات و تولیدات رسانه‌ای	۲.۳۲۴.۹۵۹
۱۳۶	توسعه دولت هوشمند	۱۷.۴۶۵.۰۹۱
۱۰۸۱۰۸	دیوان عدالت اداری	۱۲.۰۰۰.۰۰۰
۱۲۰	توسعه خدمات قضایی	۱۱.۷۷۴.۰۰۰
۱۳۶	توسعه دولت هوشمند	۲۲۶.۰۰۰
۱۰۸۳۰۰	سازمان بازرسی کل کشور	۵۷.۹۹۶.۵۰۰
۱۱۷	راهبری، سیاستگذاری و نظارت بر خدمات عمومی دولت	۵۶.۵۹۷.۹۱۸
۱۳۶	توسعه دولت هوشمند	۱.۳۹۸.۵۸۲

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور

همانطور که مشاهده می‌شود، برنامه‌های اجرایی قوه قضائیه کلی بوده و از بیان برنامه‌های جزئی‌تر پرهیز شده است. در برنامه‌های اجرایی مربوط به قوه قضائیه، برنامه «توسعه خدمات قضایی» بیشترین اعتبار را به خود اختصاص داده است. کمترین اعتبار مربوط به برنامه «قانونگذاری و تنقیح قوانین» است که به نظر می‌رسد، در تهیه لوایح قضایی از سوی قوه قضائیه اثرگذار باشد. همچنین برنامه «توسعه دولت هوشمند» در سه دستگاه اصلی تکرار شده است که نشان از اهمیت آن در میان برنامه‌های قوه قضائیه دارد. در این میان به دلیل متفاوت بودن برنامه‌های اجرایی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ با قانون بودجه سال ۱۴۰۴، در عمل، امکان مقایسه این برنامه‌ها و همچنین میزان پیشرفت آنها، و نیز تحقق یا عدم تحقق آنها نیست. یکی از ایرادات مطرح در خصوص برنامه‌های قوه قضائیه، جامع نبودن برنامه‌های مربوط به وظایف قوه قضائیه است. وظایف قوه قضائیه مصرح در اصل ۱۵۶ قانون اساسی، از قبیل پیشگیری از جرم و همچنین اصلاح مجرمین در برنامه‌های اجرایی پیش‌بینی نشده است.

اتفاقی که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ افتاده و منجر به دقیق تر شدن برنامه های اجرایی شده، ارائه جدول تکمیل برنامه های اجرایی، متناسب با هر دستگاه اجرایی ذیل قوه قضائیه است. هر چند ارتباط میان برنامه های اجرایی بیان شده در جدول ۷ ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ و جدول اطلاعات تکمیلی دارای ابهام بوده ولی بیان جزئی تر برنامه های اجرایی، اقدامی صحیح در راستای اجرای بهتر وظایف قوه قضائیه تلقی می شود. برنامه های اجرایی مذکور به شرح ذیل است:

جدول ۳. اعتبارات دستگاه های تابعه برحسب برنامه اجرایی لایحه

شماره طبقه بندی	عنوان دستگاه	جمع اعتبارات هزینه ای و تملک دارایی های سرمایه ای
۱۰۸۰۰۶	دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری	5,295,000
0003-115	پژوهش های کاربردی	236,757
0175-114	آموزش نیروی انسانی متخصص	5,058,243
108009	سازمان قضایی نیروهای مسلح	15,530,000
0277-120	رسیدگی به دعاوی و جرایم	14,837,135
0284-136	ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	692,865
108017	دادستانی ویژه روحانیت	3,820,000
0277-120	رسیدگی به دعاوی و جرایم	3,778,000
0284-136	ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	42,000
108100	دادگستری جمهوری اسلامی ایران	840,853,605
0267-120	پژوهش های کاربردی	440,000
0268-120	پیشگیری از وقوع جرم	536,279
0270-120	اجرای سند تحول قضایی	715,038
0271-120	احیاء حقوق عامه	71,502
0277-120	رسیدگی به دعاوی و جرایم	826,839,469
0278-120	هماهنگی حقوق بشر	536,279
0284-136	ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	11,715,038
108108	دیوان عدالت اداری	12,000,000
0267-120	پژوهش های کاربردی	113,000
0275-120	رسیدگی به دعاوی اداری	11,661,000
0284-136	ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	226,000
108109	شورای حل اختلاف (کمک) ۱	61,700,000
0273-120	حل اختلاف	61,700,000
۱۰۸۲۰۰	سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور	257,910,000
0272-120	اقدامات تأمینی و تربیتی زندانیان	207,188,322
0284-136	ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	300,000
0357-106	اقدامات حمایتی زندانیان	50,421,678
108300	سازمان بازرسی کل کشور	57,996,500

شماره طبقه‌بندی	عنوان دستگاه	جمع اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای
0284-136	ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	1,398,582
0413-117	پژوهش‌های کاربردی	19,323
0443-117	رسیدگی به شکایات مردمی	9,510,776
0453-117	نظارت و بازرسی از دستگاه‌ها	47,067,819
108400	سازمان پزشکی قانونی کشور	41,400,000
0267-120	پژوهش‌های کاربردی	214,000
0269-120	آموزش تکمیلی پزشکی قانونی	214,000
0274-120	راهبری امور پزشکی قانونی	40,117,000
0284-136	ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	855,000
108500	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	172,800,000
0284-136	ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	3,860,188
0307-125	ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	9,000,000
0308-125	ثبت اسناد رسمی	32,771,196
0309-125	ثبت شرکت‌ها و مالکیت معنوی	6,988,176
0310-125	حدنگاری املاک (کاداستر)	120,180,440
108510	پژوهشکده قوه قضائیه	۰
0267-120	پژوهش‌های کاربردی	۰

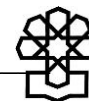
مأخذ: اطلاعات تکمیلی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور

- اعتبار پژوهشکده قوه قضائیه، در جدول فوق، برای انجام پژوهش‌های کاربردی صفر در نظر گرفته شده است. این درحالی است که در جدول (۷- ج) با عنوان ردیف‌های تجمیع شده در دستگاه‌های اجرایی جدول شماره (۷- ب)، میزان اعتبار پژوهشکده مذکور، یک میلیارد تومان پیش‌بینی شده است. از این‌رو درج اعتبار صفر در برنامه اجرایی این دستگاه محل تأمل است.

- در برنامه‌های اجرایی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، برنامه «ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)»، دوبار تکرار شده و برای هرکدام از آن‌ها بودجه جداگانه‌ای و متفاوتی اختصاص یافته است. دلیل بیان دو برنامه با عنوان واحد و بودجه متفاوت مشخص نیست و این امر مغایر شفافیت در بودجه‌ریزی است.

- در جدول شماره ۷ ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، اعتبار اختصاص یافته به برنامه «ثبت اسناد رسمی و حدنگاری املاک و اراضی» معادل ۱۶۸.۹۳۹.۸۱۲ یکصد ریال است. این درحالی است که اعتبار برنامه‌های «ثبت اسناد رسمی» و «حدنگاری املاک و اراضی» که ذیل برنامه‌های سازمان ثبت اسناد و املاک کشور بیان شده معادل ۱۵۲.۹۵۱.۶۳۶ یکصد ریال است. با عنایت به اینکه در خصوص برنامه «ثبت اسناد رسمی و حدنگاری املاک و اراضی» در جدول تکمیلی عناوینی مرتبط وجود ندارد، تفاوت اعداد مذکور محل ایراد است.

- در ماده ۱۱۲ قانون برنامه هفتم پیشرفت، شاخص‌ها و سنجه‌های عملکردی قوه قضائیه بیان شده است. مطابق این ماده، باید این سنجه‌ها در عملکرد و برنامه‌های قوه قضائیه مدنظر قرار گیرند:

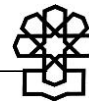
جدول ۴. سنجه‌های عملکردی قوه قضائیه در قانون برنامه هفتم

سنجه عملکردی	واحد متعارف	عملکرد	هدف کمی در پایان برنامه
کاهش زمان رسیدگی	درصد		۱۰
نسبت ابلاغ الکترونیک اوراق مراجع غیرقضایی که نتیجه تصمیمات، آرا و دستورهایشان مطابق قوانین یا مقررات باید به ذی‌نفع ابلاغ شود به کل اوراق ابلاغی	درصد		۱۰۰
نسبت آرای اجرا نشده دیوان عدالت اداری به کل آرا	درصد		۲۰
تعداد زندانیان به ازای ۱۰۰ هزار نفر جمعیت	نفر	۲۳۷	۲۳۰
نسبت بازگشتی زندانیان به زندان پس از آزادی به کل زندانیان	درصد	۳۳/۱۹	۱۲
نسبت بازداشت‌شدگان تحت قرار به کل زندانیان	درصد	۲/۲۶	۱۸
نسبت زندانیان شاغل به زندانیان واجد شرایط اشتغال	درصد	۹۲/۳۶	۱۰۰
نسبت زندانیان تحت پوشش نظارت الکترونیک به کل زندانیان	درصد		۱۵
سرانه فضای زندان برای هر زندانی	مترمربع		۱۳
نسبت تعداد زندانیان در زندان‌های خارج از شهرها به تعداد کل زندانیان داخل در محدوده شهری	درصد	۴۰	۹۰
افزایش میانگین دستمزد (به قیمت ثابت) پرداختی به زندانیان واجد شرایط اشتغال	درصد	۶۴	۱۰۰
نسبت تعداد اسناد مالکیت حدنگاری (کاداستری) به کل اسناد مالکیت	درصد		۱۰۰
پاسخ آنی (کمتر از ۵ دقیقه) به استعلام‌های املاک دریافتی از محاکم دادگستری و دستگاه‌های اجرایی نسبت به کل استعلام‌های املاک دریافتی از مراجع مزبور	درصد		۱۰۰
نسبت ثبت الکترونیک فوری (کمتر از ۵ دقیقه) خلاصه معاملات به کل معاملات	درصد		۱۰۰
نسبت پاسخ فوری (کمتر از دو روز) به استعلام‌های املاک دریافتی از محاکم دادگستری و دستگاه‌های اجرایی به کل استعلام‌های املاک دریافتی از مراجع مزبور	درصد		۱۰۰
نسبت اسناد صادر شده رودخانه‌ها و سواحل در بانک جامع اطلاعات املاک و حدنگاری (کاداستر) به کل	درصد		۱۰۰
نسبت مساحت حدنگاری شده اراضی کشاورزی به مساحت کل اراضی کشاورزی	درصد		۱۰۰
میانگین زمان دریافت سند مالکیت حدنگاری جدید توسط متقاضی از زمان ثبت درخواست یا ثبت معامله برای املاک دارای سند حدنگاری	روز		۲
نسبت تعداد ثبت درخواست صدور اجراییه در «سامانه خودکاربری اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا» به تعداد کل درخواست‌های صدور اجراییه	درصد		۲۰
نسبت مزایده‌های انجام‌شده در شعب اجرای احکام، دوائر اجرای ثبت و شعب تصفیه امور ورشکستگی به صورت برخط (سامانه تدارکات الکترونیکی دولت «ستاد») به کل مزایده‌ها	درصد		۱۰۰

هدف کمی در پایان برنامه	عملکرد	واحد متعارف	سنجه عملکردی
۱۰۰		درصد	نسبت دفاتر تجاری مهر و موم (پلمب) شده با روش الکترونیکی به میزان کل دفاتر تجاری مهر و موم شده
۱۷۸		تعداد	سرانه تعداد وکیل دارای پروانه فعال به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت
۶۹		تعداد	سرانه تعداد سردفتران اسناد رسمی دارای پروانه فعال به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت
۹۵		درصد	نسبت تعداد ضابطان قضایی مجهز به دستگاه ضبط تصویر و صدا به تعداد کل ضابطان قضایی
۹۵		درصد	نسبت تعداد آرای قضایی منتشر شده به صورت عمومی در سامانه آرای قضایی به کل آرای قضایی
۵۰		درصد	میزان ارجاع هوشمند پرونده به قاضی و کارشناسان رسمی به میزان کل ارجاعات
۹۵		درصد	میزان ابلاغ ممنوع الخروجی از طریق سامانه ابلاغ الکترونیک قضایی (ثنا) به کل ممنوع الخروجی‌های صادر شده
قضات سالانه ۱۱۵۰ کارکنان سالانه ۳۴۵۰		نفر	افزایش تعداد قاضی و کارمند دادگستری نسبت به سال اول برنامه
۸۵		تعداد	احداث مراکز پزشکی قانونی جدید براساس اولویت در شهرستان‌های فاقد ساختمان‌های تملیکی
۸		تعداد	احداث سوله‌های بحران جدید در مراکز پزشکی قانونی استان‌های معین
۴۰		درصد	نسبت مراکز پزشکی قانونی تجهیز شده به دستگاه‌های آزمایشگاهی با فناوری بالا جهت بخشهای امور آزمایشگاهی و امور تشریح به کل مراکز موجود
۱.۰۰۰.۰۰۰		فقره/ پرونده	الکترونیکی کردن فرایندهای معاینات، کمیسیون و تشریح و آزمایشگاه
۴۵.۰۰۰		مترمربع	تأمین فضای تخصصی معاینات و تشریح پزشکی قانونی
۳۵		درصد	افزایش امنیت و ایمنی ساختمان‌ها و اماکن قوه قضائیه به تجهیزات پایش محیطی، حفاظتی و نظارتی به نسبت کل اماکن فاقد تجهیزات مزبور
در طول سال‌های برنامه ۱۳۵۰۰		نفر	تعداد جذب و به کارگیری نیروی یگان حفاظت قوه قضائیه به کل پست‌های مصوب بلا تصدی
۴۵		درصد	افزایش نرخ صلح و سازش
۹۰		درصد	میزان دسترسی آحاد مردم به روش‌های جایگزین رسیدگی قضایی
۳۰		درصد	نسبت سهم داور، میانجی‌گری و صلح یاری از رسیدگی‌های غیرقضایی

مأخذ: ماده ۱۱۲ قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت

برنامه‌های بیان شده در جدول ۷ با بسیاری از سنجه‌های عملکردی که در برنامه هفتم پیشرفت بدان اشاره شده است، تطابق ندارد. به همین دلیل، تحقق آن در برش یک‌ساله، که همان قانون بودجه است، محل تأمل است. از این‌رو به نظر

می‌رسد ضروری است، برنامه‌های قوه قضائیه مطابق قانون برنامه به برش یک‌ساله تبدیل شود و از بیان برنامه‌های کلی پرهیز شود

۶. گسترش فرهنگ حقوقی-قضایی و بودجه دستگاه قضایی

یکی از ابزارهای تحقق امنیت قضایی در جامعه، بهره‌گیری از ابزارهای فرهنگی است؛ چنانچه در اصل (۱۵۶) قانون اساسی، از جمله وظایف قوه قضائیه پیشگیری از وقوع جرم، اصلاح مجرمان، احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع است که تحقق این امور صرفاً با ابزارهای حقوقی و سخت ممکن نیست، بلکه افزایش سطح فرهنگ و آگاهی‌های حقوقی و قضایی به این مهم کمک می‌کند. در این زمینه، در بند «۱۶» سیاست‌های کلی امنیت قضایی ابلاغی ۱۳۸۱/۷/۲۸ مقام معظم رهبری بر گسترش فرهنگ حقوقی و قضایی در جامعه تأکید شده است. همچنین ترویج فرهنگ رعایت و تمکین به قانون (به‌عنوان یکی از پیش‌نیازهای پیشگیری از وقوع جرم و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع) در بند «۱۷» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مورد اشاره قرار گرفته است. همه این موارد نشان‌دهنده ضرورت اختصاص بخشی از اعتبارات حوزه فرهنگی به تقویت و گسترش فرهنگ حقوقی و قضایی در جامعه است.

در این زمینه، هم قوه قضائیه و هم نهادهای فرهنگی دارای مسئولیت در حوزه ارتقای فرهنگ عمومی، مسئولیت دارند و باید برای تحقق این مسئولیت‌ها اعتبارات مناسب نیز پیش‌بینی شود. در بند «ب» ماده (۷۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت، یک درصد از هزینه‌های جاری شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت برای ترویج فرهنگ و اخلاق اسلامی اختصاص یافته است. به همین منظور، در جدول ۱۲ لایحه بودجه ۱۴۰۵ کل کشور، صورت تفصیلی هزینه‌کرد این منابع برای تحقق اهداف فرهنگی مذکور مشخص شده است. باوجود این، در موضوعات مربوط به ترویج فرهنگ و اخلاق اسلامی در جدول مذکور، موضوع ترویج فرهنگ حقوقی و قضایی نیامده است؛ درحالی‌که ترویج فرهنگ مذکور جزء امور فرهنگ و اخلاق اسلامی است؛ به‌عنوان مثال، فرهنگ رعایت قانون به‌عنوان واجب شرعی، فرهنگ عدم اشتغال و ترویج امور حرام، فرهنگ قضای اسلامی و بسیاری امور دیگر در این حیطه می‌گنجد و لازم است به‌منظور فرهنگ‌سازی در این زمینه‌ها، اولاً بخشی از موضوعات فرهنگی دستگاه‌های یاد شده در این جدول (نظیر صدا و سیما) به این امور اختصاص پیدا کند و ثانیاً، بخشی از بودجه مورد نظر برای گسترش فرهنگ حقوقی و قضایی برآمده از تعالیم و اخلاق اسلامی به دستگاه قضایی اختصاص پیدا کند. قوه قضائیه رشد فرهنگ حقوقی و قضایی مذکور را از یک طرف در میان جامعه قضات، کارشناسان دادگستری و بدنه دستگاه قضایی، از جمله ضابطان^۱، ترویج می‌کند و از طرف دیگر، این موضوع را در قبال سایر مخاطبان دستگاه قضایی و عموم اشخاص جامعه با توجه به ابزارها و ظرفیت موجود خود دنبال می‌کند. این موضوع در لایحه بودجه ۱۴۰۵ کل کشور مغفول واقع شده و از این نظر نیازمند بازنگری است.

۱. موضوع افزایش شایستگی اخلاقی ضابطان دادگستری در بند «۱۱» سیاست‌های کلی امنیت قضایی مورد تأکید قرار گرفته که بخشی از این افزایش شایستگی‌ها مربوط به اقدامات فرهنگی است.

۷. بررسی ردیف توسعه خدمات قضایی

عبارت توسعه خدمات قضایی در جداول بودجه ۱۴۰۵ کل کشور در موارد متعددی به کار رفته است. به نظر می‌رسد، این عبارت به دلیل کاربرد چندگانه‌ای که در بودجه داشته است، ابهام دارد و تعریف مشخصی نیز ذیل هر کاربرد آن ارائه نشده است. در ادامه به موارد ابهام این عبارت پرداخته می‌شود:

در ردیف شماره ۱۲۰ جدول ۷ بودجه ۱۴۰۵ کل کشور، عبارت «توسعه خدمات قضایی» ذیل ردیف‌های ۱۰۸۰۰۰، ۱۰۸۱۰۰، ۱۰۸۱۰۸ و ۱۵۳۰۰۰، به ترتیب برای دستگاه‌هایی شامل «وزارت دادگستری»، «دادگستری جمهوری اسلامی ایران»، «دیوان عدالت اداری» و «وزارت راه و شهرسازی» به کار برده شده است؛ این درحالی است که عبارت «خدمات قضایی» و «توسعه خدمات قضایی» تاکنون در قوانین تعریف نشده و با توجه به اینکه این عبارت تاکنون غالباً در قوانین برنامه و بودجه کل کشور به کار رفته است و در این موارد نیز عمدتاً موضوع آن خدماتی است که از سوی قوه قضائیه به مردم ارائه می‌شود، درخصوص شمول این مفهوم به حوزه صلاحیت وزارت راه و شهرسازی تردید وجود دارد. ازسوی دیگر، عدم روشن کردن این عبارت برخلاف اصل شفافیت قوانین مندرج در بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری محسوب می‌شود.

۸. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

بررسی بودجه قوه قضائیه به منظور میزان انطباق آن با سیاست‌های کلی به‌ویژه سیاست‌های کلی برنامه هفتم، میزان انطباق با قانون برنامه هفتم پیشرفت و همچنین رعایت سایر قوانین و اصول و قواعد حقوقی در جداول مربوط، برای نیل به اهداف این دستگاه اهمیت دارد. با بررسی حقوقی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور، مواردی از قبیل «تحقق نیافتن کامل بودجه مصوب قوه قضائیه مطابق قانون برنامه هفتم پیشرفت»، «میزان رشد بودجه دستگاه‌های ذیل قوه قضائیه»، «برنامه‌ها و سنجه‌های ارزیابی» و «عدم تعیین بودجه مشخص مربوط به گسترش فرهنگ حقوقی و قضایی» مطرح می‌شود. براساس بررسی‌ها و تحلیل جداول لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور، نکات ذیل درخصوص بودجه قوه قضائیه قابل طرح است:

- بودجه قوه قضائیه نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴، حدود ۱۶ درصد رشد داشته است. در صورتی که حکم بند «ح» ماده (۱۱۳) قانون برنامه هفتم به معنای لزوم حفظ سهم بودجه قوه در سال ۱۴۰۳ از بودجه عمومی در بودجه سال‌های برنامه باشد، این میزان از رشد خلاف صریح جزء «۶» بند «۲۶» سیاست‌های کلی برنامه هفتم پیشرفت و قانون برنامه هفتم است؛ و در صورتی که منظور از حکم یادشده، لزوم افزایش بودجه قوه به میزان افزایش بودجه عمومی در سال‌های ۱۴۰۳ به بعد باشد، این میزان از رشد مطابق با حکم جزء «۶» بند «۲۶» سیاست‌های کلی برنامه هفتم پیشرفت و قانون برنامه هفتم است.
- کمترین رشد بودجه مربوط به پژوهشکده قوه قضائیه با رشد منفی ۳۶ درصد است.
- با وجود بیان عناوین برنامه‌های قوه قضائیه (جدول ۷) و بیان جزئیات برنامه‌های اجرایی دستگاه‌های ذیل قوه قضائیه در جدول تکمیلی، این برنامه‌ها از جهت پوشش تکالیف مندرج در قانون برنامه هفتم با ضعف‌ها و نقصان‌هایی روبه‌رو است.

- در جدول ۱۲، اعتبارات موضوع بند «ب» ماده (۷۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت، گسترش فرهنگ حقوقی - قضایی مغفول مانده است.
با توجه به موارد بیان شده، پیشنهادهای ذیل مطرح می‌شود:
- با توجه به میزان رشد بودجه قوه قضائیه در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و تحقق نیافتن برنامه هفتم پیشرفت، پیشنهاد می‌شود بودجه قوه قضائیه با توجه به الزامات پیش‌بینی شده در قانون برنامه هفتم افزایش یابد.
- در جدول ۱۲، اعتباراتی درخصوص گسترش فرهنگ حقوقی - قضایی درج شود.
- برنامه‌های مربوط به قوه قضائیه ذیل جدول ۷، به‌صورت دقیق و در قالب برش سالیانه مطابق قانون برنامه هفتم پیشرفت تهیه شود.

منابع و مآخذ

- [۱] گزارش «بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور (۲۶): تحلیل بودجه قوه قضائیه»، به شماره مسلسل ۱۹۸۲۸،
<https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1805285>
- [۲] گزارش «بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۱): کلیات (ویرایش اول)» به شماره مسلسل ۲۱۲۰۸، ص ۶؛
<https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1851667>
- [۳] گزارش «بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۱۱): بودجه قوه قضائیه» به شماره مسلسل ۲۰۴۲۶،
<https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1827936>

گزیده سیاستی

افزایش بودجه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ منطبق با قانون برنامه هفتم پیشرفت مورد پیشنهاد است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، رویروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ (۴ خط) صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir